

FACTSHEET

ENERGIETRANSITIE

OVERZICHT VAN DIT FACTSHEET

In dit factsheet gaan we in op de energietransitie. Deze transitie is veelomvattend: het betreft kleine energiesystemen, zoals in woningen, tot internationaal verbonden energienetwerken. Aanbod én vraag naar energie verandert, en daarmee ook het transport en opslag. Iedereen kan met hun gedrag een essentiële bijdrage leveren aan de haalbaarheid van een klimaatneutrale samenleving.

We beantwoorden de volgende vragen: Hoe ziet het huidige energiesysteem in Nederland eruit en hoe gaat dit veranderen? Welke uitgangspunten hanteren wij om vanuit het overkoepelende thema 'energietransitie' concrete handelingsperspectieven te kunnen geven? Hoe staat het met het draagvlak voor de energietransitie: welke motivaties en belemmeringen zijn er bij inwoners en hoe kunnen we mensen uit verschillende doelgroepen beter betrekken? Welke tips voor communicatie volgen daaruit?

ENERGIETRANSITIE IS ESSENTIEEL OM KLIMAATVERANDERING TE BEPERKEN

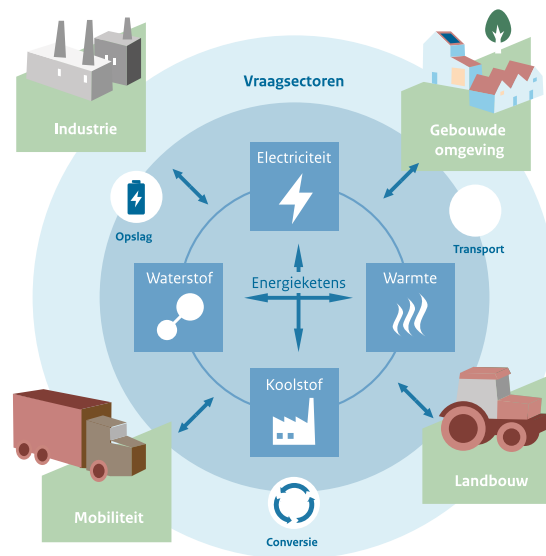
De gevolgen van klimaatverandering voor de natuur en de samenleving zijn steeds beter zichtbaar, ook in Nederland. Droogtes, overstromingen en hitte zorgen voor overlast. Om klimaatverandering een halt toe te roepen, zijn er forse veranderingen nodig in ons voedsel-, energie- en grondstoffsysteem. In Nederland en Europa is in de wet vastgelegd dat onze samenleving in 2050 klimaatneutraal moet zijn, dat wil zeggen dat de uitstoot van broeikasgassen netto nul is.

HET HUIDIGE ENERGIESYSTEEM VAN NEDERLAND

Het energiesysteem bestaat uit aanbod van energie, in vier verweven energieketens, en gebruik van energie in zogenaamde vraagsectoren of eindverbruik-sector, weergegeven in Figuur 1.

De energieketens zijn elektriciteit, warmte (warmtebronnen voor gebouwde omgeving en landbouw), koolstof (koolstofdragers zoals fossiele olie, gas, kolen, maar ook hernieuwbaar uit bijvoorbeeld biomassa) en waterstof. Op dit moment is koolstof de grootste energieketen. De vraagsectoren zijn industrie, gebouwde omgeving, landbouw en mobiliteit. Daartussen zit infrastructuur: transport, opslag en conversie (omzetting) van energie. Energieverbruik en broeikasgasuitstoot door consumenten ontstaat in alle vraagsectoren: elektriciteit en warmte in woningen (gebouwde omgeving), vervoer (mobiliteit), eten en drinken (landbouw) en industrie (spullen).

De energieketens zijn sterk met elkaar verweven. Zo wordt op dit moment nog een groot deel van de elektriciteit opgewekt met aardgas, een koolstofdrager. Ook waterstof wordt uit aardgas gemaakt, en worden koolstofdragers ingezet als grondstoffen in de industrie, bijvoorbeeld voor plastics, kledingvezels, coatings en verf.

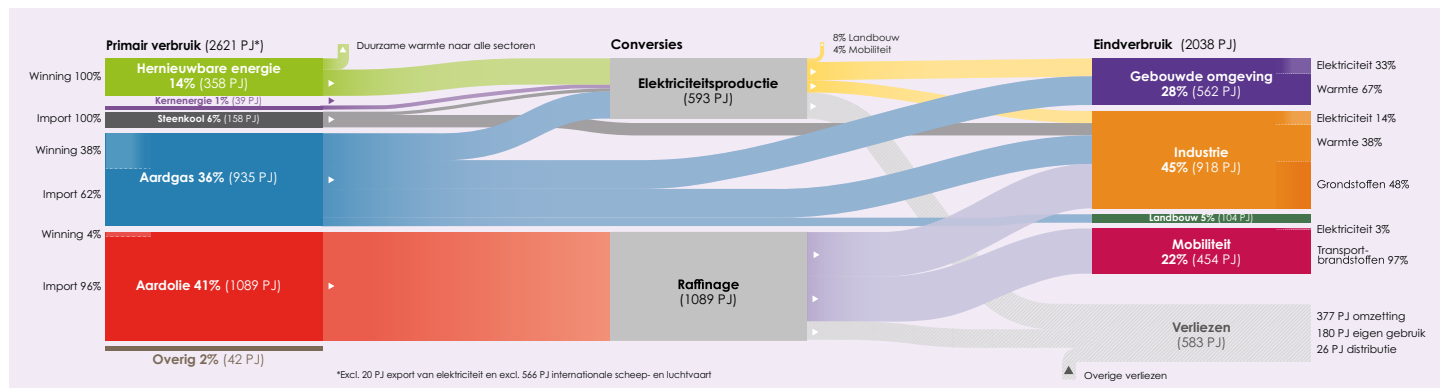

Figuur 1: Het energiesysteem: energieketens, vraagsectoren en infrastructuur. Uit het Nationaal Plan Energiesysteem (EZK, 2023a).

Figuur 2 toont dat het primaire energieverbruik (het energieverbruik dat nodig is om in de vraag van de sectoren te voorzien) nog grotendeels uit fossiele grondstoffen komt: aardolie, aardgas en steenkool. **14% van het primaire energieverbruik in 2023 was hernieuwbaar. Elektriciteit maakt ongeveer 1/5e deel uit van de energiemix, daarvan was in 2023 al de helft hernieuwbaar.**

Figuur 2 toont ook aan dat de industrie zo'n 45% van de energie gebruikte in 2023. Een deel van de (fossiele) grondstoffen, met name aardolie, wordt gebruikt als grondstof voor producten. De gebouwde omgeving gebruikte zo'n

28% van de energie, met name in de vorm van elektriciteit voor apparaten en aardgas voor verwarming en warm water. Woningen verbruiken iets meer dan de helft van de energie in de gebouwde omgeving, de rest gaat naar utiliteitsgebouwen (kantoren, scholen, ziekenhuizen etc). Mobiliteit gebruikte zo'n 22%, met name in de vorm van aardolie die wordt verwerkt (geraffineerd) naar transportbrandstoffen zoals benzine. Landbouw gebruikte maar 5% van het totale eindverbruik. Toch heeft de landbouw een relatief grote broeikasgasuitstoot, vanwege niet-energie-gerelateerde uitstoot zoals methaan van koeien.

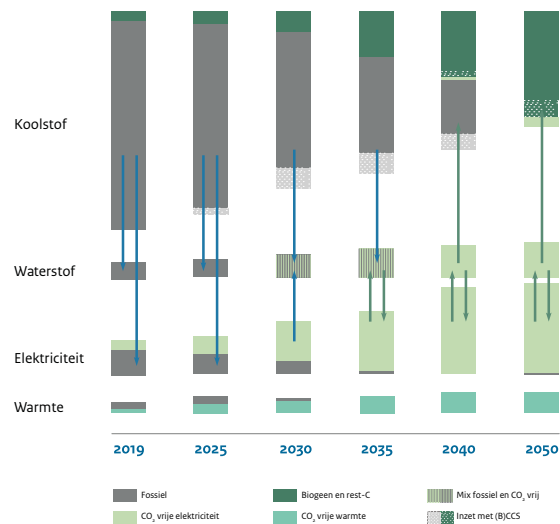

Figuur 2: Energiestromen in Nederland in 2023 in een Sankey-diagram, uit EBN, 2025 op basis van CBS data.

HET TOEKOMSTIGE ENERGIESYSTEEM VAN NEDERLAND

Om in 2050 een klimaatneutrale samenleving te hebben, moet het energiesysteem al vóór 2050 klimaatneutraal zijn. Er zijn verschillende routes naar een klimaatneutraal energiesysteem. Deze worden in verschillende scenario's uiteengezet, door o.a. TNO, PBL en Netbeheer Nederland (Netbeheer Nederland, 2023; TNO, 2024a; PBL, 2024).

Deze verschillen onderling door o.a. verschillende rekenmodellen en aannames. De energietransitie omvat verder sowieso onzekerheden, omdat het een systeemtransitie betreft die wereldwijd plaatsvindt. In deze alinea beschrijven we het pad naar het energiesysteem van 2050, gebaseerd op het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE)

Figuur 3: Verschuivingen tussen de energieketens tussen nu en 2050, uit het NPE. Grijze blokjes staan voor (opwekking uit) fossiele grondstoffen, groene blokjes voor CO₂-vrije en biogene bronnen of recyclaten (EZK, 2023a).

(EZK, 2023a). Uitdagingen rondom flexibiliteit, infrastructuur en opslag (van zowel energie als CO₂), grondstoffen en milieuproblemen, worden in dit factsheet niet behandeld. Voor details zie Netbeheer Nederland, 2023; TNO, 2024a; PBL, 2024. Figuur 3 toont aan dat de verhoudin-

gen tussen de energieketens sterk veranderen tussen nu en 2050. De koolstof-keten wordt een stuk kleiner, en de ketens waterstof, elektriciteit en warmte groeien. Alle ketens vergroenen: oftewel fossiele grondstoffen worden uitgefaseerd en vervangen door CO₂-vrije of biogene energiebronnen en grondstoffen. Hieronder wordt per energieketen kort beschreven wat er verandert.

Fossiele koolstof vervangen

Op dit moment komt het merendeel van de koolstof, in de vorm van koolstofdragers, uit fossiele bronnen: aardgas, aardolie en steenkool. Deze worden, al dan niet geraffineerd, ingezet als brandstof en grondstof, en ook voor de productie van waterstof en elektriciteit. Om in 2050 klimaatneutraal te zijn moet dit worden vervangen door biogene koolstofdragers (uit biomassa), secundaire grondstoffen (ook wel rest-koolstof of recyclaat genoemd) en synthetische brandstoffen. Synthetische brandstoffen worden gemaakt uit elektriciteit, waterstof en CO₂. Het beperken en mogelijk helemaal uitfaseren van fossiele koolstofdragers is tevens in lijn met circulaire economie-doelen (Milieu Centraal, 2022; Milieu Centraal, 2024). Niet-fossiele koolstofdragers zijn schaars, de koolstof-keten krimpt. Industrie en internationaal transport blijven koolstofdragers gebruiken. In de gebouwde omgeving en voor binnenlands verkeer zullen koolstofdragers zo goed als verdwijnen; daar worden alternatieven zoals elektrificatie en warmtenetten ingezet.

Naar groene waterstof

Er wordt in de Nederlandse industrie al waterstof geproduceerd uit aardgas, maar hier komt CO₂ bij vrij. Dit wordt grijze waterstof genoemd. Uiteindelijk willen we veel meer waterstof produceren, maar dan wel groene waterstof: via elektrolyse van water met behulp van groene stroom. Hiervoor moet de elektrolyse-capaciteit en de hoeveelheid groene stroom nog flink opschalen. In de tussentijd zal ook zogenaamde blauwe waterstof een rol spelen: waterstof uit aardgas waarbij de CO₂ wordt opgevangen en opgeslagen. Blauwe of groene waterstof zal met name worden ingezet in de industrie, als grondstof en als bron voor hoge temperaturen, en voor internationaal transport. Ook wordt het gebruikt voor het produceren van synthetische brandstoffen en kan het opgeslagen worden om er elektriciteit mee op te wekken op momenten dat er weinig zon en wind is. Daarnaast kan waterstof ook in de gebouwde omgeving worden gebruikt, bijvoorbeeld voor verwarming, maar dit zal waarschijnlijk slechts met mate worden toegepast op plekken waar warmtenetten of (volledig elektrische) warmtepompen niet mogelijk zijn.

Meer elektriciteit, wel groener

In 2050 zal er in Nederland zo'n 3 à 4 keer meer elektriciteit worden geproduceerd dan nu. De vraag naar elektriciteit stijgt door elektrische auto's, warmtepompen, industriële processen die overstappen van fossiele brandstoffen naar elektriciteit en door de productie van groene water-

stof en synthetische brandstoffen. Richting 2035 zal de inzet van (fossiele) koolstofdragers worden uitgefaseerd, en richting 2050 zal elektriciteit uit wind en zon verder groeien. Wind op zee zal het merendeel van de elektriciteit leveren, gevolgd door zonnepanelen en wind op land. Daarnaast voorziet het kabinet een groei van kernenergie en zal waterstof worden ingezet op momenten met weinig wind en zon. De combinatie van elektrificatie, wat zorgt voor efficiënter energiegebruik, energiebesparing en het vergroenen van elektriciteitsproductie, draagt sterk bij aan een klimaatneutraal energiesysteem.

Warmte via warmtenetten

Er zijn in Nederland duurzame warmtebronnen beschikbaar, zoals geothermie, restwarmte of aquathermie. Via warmtenetten kunnen deze bronnen warmte leveren aan de gebouwde omgeving en de glastuinbouw. De warmte-keten is de kleinste energieketen, maar de inzet van duurzame warmtebronnen kan de vraag naar schaarse energiedragers, zoals waterstof, groen gas of elektriciteit beperken en zo het energiesysteem ontlasten.

Energietransitie in en om huis

Ook huishoudens gaan aanpassingen doen om van fossiele energie, zoals aardgas en benzine, af te stappen. Voor verwarming en warm water zullen huizen voorzien worden van een aansluiting op een warmtenet of een warmtepomp. Betere isolatie en gedragsaanpassingen

zoals de verwarming een graadje lager zetten of korter douchen zorgen voor energiebesparing. Benzineauto's worden vervangen door elektrische (deel-) auto's. Daarnaast kunnen inwoners ook bijdragen door te letten op het moment van stroomgebruik: het liefst wanneer er veel zon of wind is.

UITGANGSPUNTEN MILIEU CENTRAAL

Er zijn verschillende routes naar een klimaat-neutraal energiesysteem door o.a. verschillende rekenmodellen en aannames. De energietransitie omvat ook onzekerheden, omdat het een systeemtransitie betreft die wereldwijd plaatsvindt, waarvan we veel facetten in Nederland niet kunnen beïnvloeden.

Milieu Centraal gebruikt het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) (EZK, 2023a) zoals hierboven besproken als basis voor duiding over de energietransitie in Nederland. Ook gebruikt Milieu Centraal de Transitievisie Warmte (TVW's) / Warmteprogramma's van gemeentes als leidraad, deze beschrijven namelijk waar warmtenetten komen en klimaatneutrale gassen beschikbaar worden. Als er een warmtenet komt is dat de geprefereerde eindoplossing om van het aardgas af te gaan, omdat dit de vraag naar schaarse elektriciteit en klimaatneutrale gassen kan helpen beperken. Verder volgt uit het NPE en andere bronnen

dat voor woningen niet alleen van belang is dat ze van het aardgas af gaan, maar dat ook energiebesparing belangrijk blijft. Zuinige apparaten, isoleren en zuinig gedrag blijven dus relevant. Energiebesparing zorgt voor een lagere energievraag en dus minder benodigde opwek, transport en opslag. Hierdoor zijn minder ruimte en grondstoffen nodig en zijn de kosten lager.

DRAAGVLAK VOOR DE ENERGIETRANSITIE

De energietransitie is een complexe transitie die invloed heeft op onze leefomgeving. Tevens levert verandering van gedrag een essentiële bijdrage aan de haalbaarheid van een klimaatneutrale samenleving.

Dat betreft zowel overstappen op zuinigere apparaten, warmtenet of warmtepomp, als aanpassingen zoals de verwarming lager zetten. Daarom is het van belang om te weten welk draagvlak er al is, en welke motivaties en belemmeringen mensen ervaren om wel of niet mee te willen doen aan (onderdelen van) de energietransitie. De hoofdstukken over draagvlak en communicatie zijn gebaseerd op literatuuronderzoek uitgevoerd door gedrags- en onderzoeksbureau Duwtje in opdracht van Milieu Centraal (Duwtje, 2025).

Groot draagvlak, maar verdeeldheid over urgentie en uitvoering

Er is veel draagvlak voor de energietransitie: 76% van de Nederlanders vindt het belangrijk dat er een omschakeling plaatsvindt van fossiele brandstoffen naar groene energie (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020a; Nationaal Klimaatplatform, 2023). Duurzame energiebronnen zoals wind- en zonne-energie, aardwarmte en waterkracht moeten volgens een meerderheid meer gebruikt worden. Dit deel is met 78% het grootst voor zonne-energie, gevolgd door windenergie met 69% (CBS, 2023). 64% van de Nederlanders vindt de energietransitie noodzakelijk (Motivaction, 2024a).

Over de concrete invulling van de energietransitie lijkt er nog veel verdeeldheid te zijn (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020a). Er zijn verschillende ideeën over wie welke rol moet spelen: burger, bedrijven of overheid (Sociaal Cultureel Planbureau, 2024). 'De vervuiler betaalt' wordt meestal gezien als de meest rechtvaardige manier om klimaatverandering tegen te gaan (Kennisknooppunt Participatie, 2022; Motivaction, 2024c).

Maar ook is er verdeeldheid in de urgentie; sommige burgers vinden dat de klimaataanpak niet snel genoeg gaat, terwijl anderen de huidige ambities al te vergaand vinden. Ook zet men vraagtekens bij de effectiviteit en prioritering van de maatregelen (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020a).

Daarnaast staat het thema ‘energie en klimaat’ pas op een gedeelde vijfde plaats als het gaat om thema’s waar dringend verandering op moet komen in Nederland. Gezondheids- en ouderenzorg, wonen, immigratie en integratie en omgangsvormen worden belangrijker gevonden (Nationaal Klimaatplatform en Motivaction, 2023).

Betaalbaarheid en onafhankelijkheid worden belangrijk gevonden

Ondanks dat ‘energie en klimaat’ niet het meest belangrijk worden gevonden, en ook duurzaamheid en rechtvaardigheid van de energievoorziening niet, vinden mensen het wél belangrijk dat de energievoorziening betaalbaar is en onafhankelijk van onbetrouwbare landen buiten de EU (Motivaction, 2024a). De bereidheid om duurzamere keuzes te maken waardoor energieverbruik en broeikasgasuitstoot afneemt, neemt dan ook toe wanneer deze financieel haalbaar en makkelijk te implementeren zijn (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020b; Motivaction, 2024b).

Motivatatie van individuen kan ook worden versterkt als familie en vrienden duurzame keuzes maken (Motivaction, 2024b).

Belemmeringen

De belemmeringen zijn hieronder gegroepeerd per voorwaarde voor gedrag: capaciteit (kennis en vaardigheden), motivatie (opvattingen, drijfveren, gewoontes) en gelegenheid (sociale/fysieke/economische omgeving).

Capaciteit:

- De energietransitie is groot en veelomvattend; Nederlanders geven aan dat zowel de individuele bijdrage als de bijdrage van Nederland klein is en dat ze vaak

ook niet goed weten hoe duurzaam gedrag bijdraagt aan het halen van klimaatneutraliteit (Kennisknooppunt Participatie, 2022; Motivaction, 2024c).

Motivatie:

- Veel Nederlanders schatten in dat hun omgeving (medeburgers, bedrijven en overheid) zich minder inzet voor het tegengaan van klimaatverandering dan zijzelf, en tegelijkertijd wordt het aandeel duurzame energie overschat (Motivaction, 2024b; Motivaction, 2024c). Die inschattingen kunnen belemmeringen vormen voor (verdere) verduurzamingsstappen.
- Er is weerstand tegen dwang of opgelegde verplichtingen, mensen ervaren een gebrek aan betrokkenheid (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020a).

Gelegenheid:

- Financiële overwegingen vormen de voornaamste drempel of trigger om een warmtepomp, zonnepanelen of isolatie te plaatsen (Motivaction, 2024b). De zogenaamde low-cost hypothesis geeft aan: zorgen over klimaatverandering leiden vooral tot steun voor maatregelen die het individu niet al te veel kosten of gedoe opleveren (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020b).
- Als mensen in de directe omgeving géén duurzame keuzes maken, vermindert de motivatie van individuen

(Motivaction, 2024c). Ook de bovengenoemde onder-schatting van de motivatie van anderen speelt mee; 'als anderen het niet doen, waarom ik wel?'.

COMMUNICATIE EN INTERVENTIE

Uit bovenstaande beschrijvingen van draagvlak, motivatie en belemmeringen kunnen de volgende aanknopingspunten voor effectieve communicatie over de energietransitie en het bewerkstelligen van gedragsverandering (interventie) worden opgemaakt.

Transparante communicatie

- Het geven van duidelijke informatie en concrete handelingsperspectieven kan helpen belemmeringen weg te nemen (Kennisknooppunt Participatie, 2022).
- Inzichten in, en betrokkenheid bij, besluitvorming stimuleren burgerparticipatie (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020; Kennisknooppunt Participatie, 2022; Nationaal Klimaatplatform, 2023; Sociaal Cultureel Planbureau, 2024). Uitleg vanuit de overheid over de visie achter bijvoorbeeld aardgasvrije woningen kan steun voor beleid vergroten (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020b).

- Eén centraal informatiepunt is belangrijk, waar o.a. gemeenten, provincies, netbeheerders, woningcorporaties, bedrijven én burgers informatie kunnen vinden, is belangrijk. Versnippering van informatie kan een drempel vormen (VIVET, 2019).
- Gebruiksvriendelijke websites met duidelijke categorieën en, waar relevant, ook regio-specifieke en gevisualiseerde informatie helpen bij informatievoorziening (Duwtje, 2025).

Vergroten van capaciteit

- Het is van belang om uit te leggen hoe individuele bijdragen kunnen helpen, in eenvoudige en haalbare stappen. Dit voorkomt het gevoel van machteloosheid en geeft vertrouwen in het vermogen om bij te dragen (Motivaction, 2024c).
- Hierbij kan framing als 'goed' of 'fout' beter worden vermeden, en termen als 'beter/anders/minder' worden gebruikt (Duwtje, 2025).

Inspelen op intrinsieke motivatie

- Het is beter om zo veel mogelijk op intrinsieke motivatie in te zetten als die er is, dat is krachtiger voor langdurige gedragsverandering. Als er intrinsieke motivatie is (een urgentiegevoel voor klimaatverandering of duurzaamheid), kan het noemen van financiële prikkels dit ondermijnen (Schwarz & al, 2015).
- Om mensen te activeren die (nog) niet intrinsiek

gemotiveerd zijn, is het effectiever om financiële voordelen (extrinsieke korte-termijn voordelen) te benoemen. Dat werkt beter dan te proberen een gevoel voor urgentie te creëren.

- Ook het benoemen van praktische voordelen, zoals meer woongenot, kan motiverend werken (Motivaction, 2024c).
- Benadruk wat anderen vinden, en dat méér mensen duurzaam gedrag (willen) vertonen dan men denkt.

Mensen onderschatten immers duurzaam gedrag van anderen (Motivaction, 2024c). Als een bepaald gedrag nog geen meerderheid heeft, benadruk dan

waar mogelijk een positieve trend (dynamische norm), 'steeds meer mensen...'.

- Onderling gedeelde kennis wordt soms meer vertrouwd dan externe bronnen (Sociaal Cultureel Planbureau, 2020b). Sleutelfiguren in de vertrouwde omgeving, zoals wijkartsen, religieuze leiders of sportverenigingshoofden, zouden hier een rol kunnen spelen (Kennisknooppunt Participatie, 2022).

Gebruik maken van crisismomenten

- Ook in crisissituaties, zoals de energiecrisis, zijn duidelijke communicatie over impact op de portemonnee en concrete handelingsperspectieven van belang. In crisismomenten zijn mensen vaak vatbaarder voor gedragsverandering.

Informatie persoonlijk relevant maken

- Bij uitleg over (de visie achter) overheidsbeleid is het cruciaal om duidelijk te maken wat de impact is op de persoonlijke leefomgeving. Negatieve gevolgen voor eigen leven, en burgers in het algemeen, kunnen acceptatie sterk beïnvloeden (TNO, 2024b). Nadruk op persoonlijke voordelen en persoonlijke impact kan acceptatie vergroten (Motivaction, 2024c).
- Voor het vergroten van intrinsieke motivatie, gebruik voorbeelden van klimaatimpacts die dichtbij in de leefomgeving plaatsvinden. Voor Nederlanders zijn dat met name watertekort (droogte), wateroverlast

- (overstromingen) en hitte in steden (Motivaction, 2024c).
- Handelingsperspectieven kunnen gegeven worden in de vorm van praktische voorbeelden en financiële ondersteuning, passend bij de behoeften van mensen.
 - Het is ook belangrijk om bij het bieden van handelingsperspectieven en geven van informatie rekening te houden met de beleavingswereld van mensen en hun gevoelens van onbehagen en scepsis serieus te nemen. Niet iedereen laat van zich horen, en niet iedereen heeft weerstand tegen hetzelfde aspect van de energietransitie (EenVandaag, 2024).

Framing

Bij de energietransitie is er vaak sprake van terughoudendheid en onzekerheid. Tegelijkertijd is er wél draagvlak vanwege factoren zoals betaalbaarheid en onafhankelijkheid. In zo'n context is het 'hold-paradise frame' mogelijk effectiever in plaats van alleen een verlies- of winstframe. Het 'hold-paradise frame' combineert risico op verlies met beschermen van iets waardevols, en creëert zo een positief toekomstbeeld mét gevoel van urgentie. Betaalbaarheid en onafhankelijkheid kan hierin gecombineerd worden, bijvoorbeeld "Door onze eigen schone energie op te wekken, beschermen we ons tegen plotselinge prijsstijgingen en politieke druk van buitenaf."

CONCLUSIES

- De energietransitie is een verbouwing van het energiesysteem: we gaan van fossiele grondstoffen zoals aardgas af, en gebruiken steeds meer groene elektriciteit, groene waterstof en duurzame warmtebronnen. Het aandeel van koolstofdragers wordt kleiner en zal bestaan uit biograndstoffen, synthetische brandstoffen en secundaire grondstoffen. Er gebeurt al veel - zo is in Nederland al de helft van de elektriciteitsproductie groen - maar er moet ook nog veel gebeuren om in 2050 klimaatneutraal te zijn.
- Milieu Centraal communiceert op drie hoofdlijnen aan burgers: over energiebesparing, aardgasvrije woningen en flexibel elektriciteitsverbruik.
- Er is breed draagvlak en urgentiebesef rondom de energietransitie. Er is echter ook weerstand. Deze factsheet geeft tips voor communicatie om consumenten een duidelijk beeld en concrete handelingsperspectieven te geven, want het is belangrijk dat iedereen meegaat in de energietransitie. Met ons gedrag kunnen we een essentiële bijdrage leveren aan het behalen van een klimaatneutrale samenleving.

BIBLIOGRAFIE

- CBS. (2023, 11 28). Klimaatverandering en energietransitie: Opvattingen en gedrag van Nederlanders in 2023. Opgeroepen op 4 10, 2025, van www.cbs.nl: <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2023/48/klimaatverandering-en-energietransitie-opvattingen-en-gedrag-van-nederlanders-in-2023>
- Duwtje. (2025). Consumer Insight Energietransitie. In opdracht van Milieu Centraal.
- EBN. (2025). Energie in Cijfers. Energie Beheer Nederland.
- EenVandaag. (2024, 11 24). Steun voor klimaatdoelen blijft, maar er is weerstand tegen extra maatregelen om ze te halen. Opgeroepen op 04 11, 2025, van eenvandaag.avrotros.nl: <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/steun-voor-klimaatdoelen-blijft-maar-er-is-weerstand-tegen-extra-maatregelen-om-ze-te-halen/>
- EZK. (2023a). Nationaal Plan Energiesysteem. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.
- EZK. (2023b). Nationaal plan energiesysteem - Verdiepingsdocument C - Transitiepaden gebruiksectoren. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.
- Kennisknooppunt Participatie. (2022). Weerstand tegen transities en de rol van participatie - een verkennend onderzoek. Kennisknooppunt Participatie, Directie Participatie, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Opgehaald van <https://www.kennisknooppuntparticipatie.nl/downloads/handlerdownloadfiles.ashx?idnv=2246385>

nisknooppuntparticipatie.nl/downloads/handlerdownloadfiles.ashx?idnv=2246385

- Milieu Centraal. (2022). Brondocument Circulaire Economie.
- Milieu Centraal. (2024). Factsheet Circulaire Economie. Opgehaald van <https://www.milieucentraal.nl/professionals/factsheets-en-rapporten/factsheet-circulaire-economie/>
- Milieu Centraal. (2025). Brondocument Energietransitie.
- Motivaction. (2024a). Energiepaper 16: Draagvlak energiebronnen.
- Motivaction. (2024b). Publieksmonitor klimaat en energie: Rapportage meting 2023.
- Motivaction. (2024c). Publieksmonitor Klimaat en Energie: rapportage meting 2024.
- Nationaal Klimaatplatform. (2023). Meer draagkracht voor de energietransitie. NKP en Waag FutureLab.
- Nationaal Klimaatplatform en Motivaction. (2023). Kansen en knelpunten in de klimaattransitie. M230431.
- Netbeheer Nederland. (2023). Integrale infrastructuurverkenning 2030-2050.
- PBL. (2024). Trajectverkenning Klimaatneutraal 2050: Trajecten naar een klimaatneutrale samenleving voor Nederland in 2050. Planbureau voor de Leefomgeving.
- Rijksoverheid. (2024, 11 11). Nationale Klimaatweek start: steeds meer Nederlanders voelen zich medeverantwoordelijk voor tegengaan klimaatverandering. Opgeroepen op 4 10, 2025, van www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/11/11/nationale-klimaatweek-start-steeds-meer-nederlanders-voelen-zich-medeverantwoordelijk-voor-tegengaan-klimaatverandering

- Schwarz, D., & al. (2015). Advertising energy saving programs: The potential environmental cost of emphasizing monetary savings. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 128.
- Sociaal Cultureel Planbureau. (2020). Klimaatbeleid en de samenleving.
- Sociaal Cultureel Planbureau. (2020a). Klimaatbeleid en de samenleving.
- Sociaal Cultureel Planbureau. (2020b). Op weg naar aardgasvrij wonen.
- Sociaal Cultureel Planbureau. (2024). Regie nemen, ruimte geven – Roep om een om een rechtvaardige verdeling. Visies op verantwoordelijkheidsverdeling: duurzame energieopwekking op land.
- TNO. (2024a). Towards a sustainable energy system for the Netherlands in 2050.
- TNO. (2024b). Draagvlak voor klimaatbeleid.
- VIVET. (2019). Voorstellen om de informatievoorziening energietransitie te verbeteren. Voorziening voor de Energie-Transitie (VIVET), in opdracht van ministeries van EZK en BZK, ism CBS, PBL, Kadaster, RVO, Rijkswaterstaat.

OVER MILIEU CENTRAAL

Milieu Centraal is het kenniscentrum voor duurzaam leven, en geeft mensen in Nederland praktische tips en adviezen voor iedere duurzame stap: van afval scheiden tot zonnepanelen kopen. Milieu centraal bereikt via haar websites en sociale media dagelijks 40.000 mensen.

Onafhankelijke, betrouwbare en praktische informatie

Milieu Centraal staat voor betrouwbare informatie: onafhankelijk, nuchter, feitelijk, praktisch. Alle inzichten, tips en adviezen worden zorgvuldig onderbouwd in onze kennisbasis met beschikbare (wetenschappelijke) informatie. Nieuwe informatie wordt continue verwerkt. Een adviesronde onder bedrijven, branches, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen zorgt voor aandacht voor diverse standpunten en draagvlak. Een wetenschappelijke adviesraad kijkt mee en adviseert over de gevolgde methoden; de leden zijn verbonden aan een onderzoeksinstituut of universiteit.

Disclaimer

De informatie in dit factsheet is gebaseerd op onderzoek dat begin 2025 is uitgevoerd. Achter de schermen houdt Milieu Centraal actuele cijfers en wetenschappelijke inzichten bij. Gelieve contact op te nemen met Milieu Centraal voor de meest up-to-date informatie. Voor alle informatie die wij verstrekken gelden copyrightregels.

Milieu Centraal

Arthur van Schendelstraat 550
3511 MH Utrecht

030 320 50 70

info@milieucentraal.nl

Copyright — Milieu Centraal juni 2025

